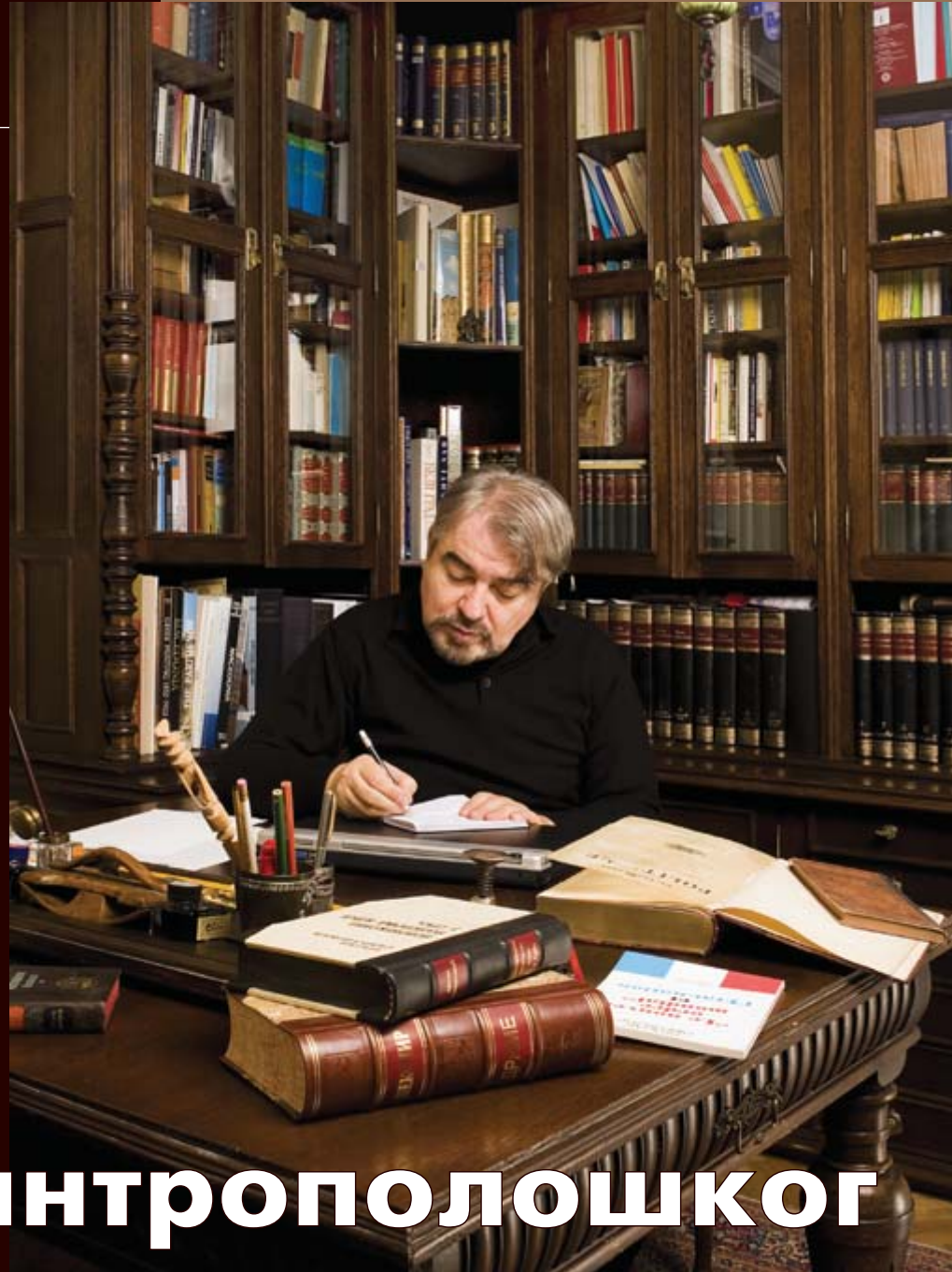

Професор
др Драган
Симеуновић

Крај антрополошког ОПТИМИЗМА

– Човек је биће препуно супротности. Он може да почини и најбоље и најгоре ствари на свету, а да понекад ни сам не зна зашто, или бар то други не могу сасвим да објасне. Када сам почео да истражујем насиље, био сам антрополошки оптимиста и веровао сам да је крај насиља могућ. Сада знам да то противречи људској природи – каже др Симеуновић.

Професор Факултета политичких наука и дугогодишњи експерт и координатор бројних пројеката УН и Светске банке др Драган Симеуновић изучава тероризам од седамдесетих година прошлог столећа. У то време је тероризам био потцењиван, да би данас постао важна светска тема и појава која је навела и најјачу силу света да промени принципе спољне политике. Фокус научног интересовања познатог професора остао је исти, судећи по новој, тринаестој по реду књизи – „Тероризам“, у издању Правног факултета у Београду.

Откако је тероризам постао важан, након 11. септембра 2001, много је књига написано о њему. На недавној промоцији Ваше монографије о тероризму проф. др Дарко Танасковић рекао је да та књига уводи ред у ту област. По чему се она разликује од осталих које се баве истом темом?

– После терористичких напада на Њујорк и Вашингтон 11. септембра 2001, преплављени смо текстовима, па и књигама о

тероризму. Међутим, док се до тада том темом бавио само мали круг зналаца, од тог тренутка то постаје нека врсте научне и публицистичке моде, којом се баве и многи који одиста не само да нису много знали о тероризму већ су написали и брдо нетачних ствари, што је само још више отежало разумевање тероризма, као иначе веома сложеног феномена.

Додатни проблем правили су медији и политичари својим грешкама. Новинари су спомињали тероризам и где треба и где не треба, само да би својим текстовима дали укус атрактивности, а политичари су, пак, хтели да буду у тренду, па су се, бар на речима, стално „борили“ против тероризма и онда кад га није ни било. Посебан проблем био је у скоро потпуном одсуству коректног методолошког приступа тероризму. Писано је много, без смисла и реда, са намером да се натрпа што више шокантних детаља и уз уверење да атрактивност теме и важност борбе против тероризма оправдавају све грешке, па чак и плагијате. Ситуација је нарочито код нас била више него мучна, не само по науку већ и по друштво. Било је, одиста, потребно да се са позиције науке понуди један озбиљан и научно утемељен приступ проблему тероризма.

После атентата на краља Александра 1934. године у Марсељу, ондашња Југославија тражила је да се Друштво народа одреди према тероризму. Тако је учињен први међународни покушај да се он дефинише. Ипак, ни тада, а ни данас, није се стигло до конкретне дефиниције. Шта је, по Вашем мишљењу, разлог таквог лутања?

– И за ондашње Друштво народа и за садашње Уједињене нације типично је реактивно бављење проблемом тероризма. Те организације стављале су на дневни ред питање тероризма углавном тек када када би се десио неки изузетно важан терористички акт, попут убиства краља Александра, или каснијег терористичког напада на спортисте на Олимпијским играма, које су се одржавале у Минхену. Другим речима, оне су увек само реаговале на тероризам, а нису се њиме бавиле ни стално, ни превентивно. Отуда оштро разграничене фазе у њиховом бављењу проблемом тероризма и већи или мањи залети и застоји у раду ОУН на том плану. Ипак, чини ми се да оно што се десило 11. септембра 2001. представља сувише крупан ударац Сједињеним Државама да би оне тек тако могле да дигну руке од захтева које стављају пред УН да се води борба против тероризма и да се у оквиру тих напора усвоји и једна заједничка дефиниција.

Главни разлог што се не усваја заједничка дефиниција, ипак, лежи у нејединству разних групација земаља, односно у њиховој неслагласности у погледу тога шта је тероризам, односно шта је његов главни дефинициони елемент. Док развијене земље инсистирају на методу деловања као главном дефиниционом елементу тероризма, земље у развоју, а посебно оне муслиманске, захтевају да се одржи став за који се својевремено изборио Јасер Арафат – да је у име права на ослобођење дозвољена употреба свих средстава и метода, што у крајњем значи и терористичких. Тај јаз се, за сада, доста успешно превазилази стварањем конвенција којима се покривају поједини аспекти тероризма, тачније терористичке активности, које су несумњива кривична дела.

Како сте Ви одређивали тероризам? Која су његова битна обележја у овом времену?

– Иако се тридесетак година бавим истраживањем тероризма, њега као појаву никад није било лако дефинисати, а то није лако ни данас. Мислим да је дефинисање тероризма својевремено отежавала својеврсна мода дефинисања у друштвеним наукама, која је, као и много тога другог, преузета из области природних наука. Тежило се кратким дефиницијама друштвених појава, па и тероризма. Међутим, у природним наукама то је сасвим могуће, јер је реч о појавама које често немају променљива својства, која се могу означити као суштинска, док су друштвене појаве не само комплексне већ и врло променљиве, динамичне, због чега су теже дефиниционо обухватљиве, а поготово кратком дефиницијом. Такве дефиниције онда лако обухвате и друге појаве које нису тероризам.

Својевремено, пре више од двадесет година, направио сам опширну дефиницију тероризма, која је опстала све до данас, а сада због тога доживљавам пуну сатисфакцију, јер данас, поготово у америчкој науци, доминира став да дефиниција тероризма мора бити широка како би обухватила све битне елементе садржаја појма и њихове односе међузависности.

Кад ме већ нико није критиковао због дефиниције, ја сам то на опште изненађење учинио сам у својој новој књизи о тероризму. Многи су ме молили да не мењам ту дефиницију, коју су као своју прихватале не само генерације мојих студената, магистранада и докторанада. Међутим, свако време додаје појави нешто своје и, ако је то битно, то се мора и уважити. По мом мишљењу, две нове одлике савременог тероризма, које су заслужиле да нађу места у његовој савременој дефиницији, јесу, прво, изразита оријентација на коришћење Интернета и других високих технологија и, друго, самоубилаштво.

Тероризам читате и као реакцију на притисак, и кажњавање оних за које се верује да су за тај притисак одговорни. Али тероризмом се никада није променила власт. Упркос томе, он је и даље опстао. У чему распознајете основу његовог трајања?

– Основе тероризма су бројне. Оно што га делимично одржава јесте и висок степен опредељености за неку идеју или верски принцип. Човек мора бити, донекле, и фанатик да би веровао да шачица људи насиљем може променити свет. Ипак, нису сви терористи фанатици. Можда је главни генератор тероризма насиље система које он заправо подражава. У књизи управо и указујем на то да тероризам настаје као имитативни наставак терора који је са собом донела Француска револуција. То је та иста тежња да се страхом мења воља људи и да се њиме обезбеди лакоћа прихватања политичких промена. Само што су могућности држава које спроводе терор веће од могућности терориста. Тоталитарне државе могу да чине насиље над сваким и на сваком месту у свако време, док су могућности терориста мање. Они додуше могу да чине насиље над многима и скоро на сваком месту, али не стално. То надокнађују фактором потпуног изненађења. Тероризам је, заправо, оружје слабих који хоће да изгледају јаки.

Коришћење Интернета и осталих високих технологија и самоубилаштво су две нове и изразите одлике савременог тероризма.

Први прави модерни терористи јесу руски народновољци, који су убили најдемократскијег цара на свету, Александра Другог Романова.

Тврдите да тероризам почиње да се рађа у оним срединама које се демократизују. Како се такво виђење прелама на тлу Србије?

— Први прави модерни терористи јесу руски народновољци, који су убили најдемократскијег цара на свету. Александар Други Романов је ослободио кметове ропства 1851. године, гарантовао многа права грађанима и био је једини цар на свету који је тежио да своју власт подели са парламентом. Иако су више пута покушавали да га убију, није хтео да сужава слободу које је већ дао грађанима. Ризик јесте цена демократије. Кад хоћете да демократизујете друштво, ви права окупљања, организовања и деловања не дајете само обичним грађанима већ и екстремистима међу њима. Када се они покажу као екстремисти, обично је већ касно.

Од те бољке пате и многа савремена друштва која се демократизују, па ни Србија није имуна на ту појаву. Право на слободу често се доживљава као право на угрожавање другог на разне начине, па и тероризмом. Сада су у Србији нарочито потенцијално опасни верски фондиран и, знатно мање, анархоидни тероризам.

У монографији разматрате и неке, за разумевање политичких процеса у нас, веома значајне појаве — тероризам Албанаца на Космету, исламистички тероризам на тлу бивше Југославије, десничарски тероризам...

— Иако је о тероризму Албанаца много писано у нас, чини ми се да је у тим оценама превише емоције, а она замагљује поглед на ствар. Патриотизам није много користан у науци. Боље је рећи шта је шта. Али као што има људи који су превише субјективно викали над албанским насиљем, данас има оних који субјективно превише ћуте. Што се, пак, тиче десничарског екстремизма и тероризма, они су релативно толерисани у свакој земљи, зато што десничари подржавају државу, што значи и војску и полицију. На пажњу се узвраћа пажњом, па свака држава обично жмури на десно око.

Занимљива је и веза ОВК са Ал Каидом након бомбардовања СРЈ 1999. године. Како су се ти односи даље развијали?

— О тим везама сам писао и говорио међу првима. Ипак нисам никад отишао тако далеко да као неки тврдим да је ОВК део

Са промоције књиге „Тероризам“

Иако је о тероризму Албанаца много писано у нас, чини ми се да је у тим оценама превише емоције, а она замагљује поглед на ствар. Али као што има људи који су превише субјективно викали над албанским насиљем, данас има оних који субјективно превише ћуте.

Можда је главни генератор тероризма насиље система, које он заправо подражава. Тероризам настаје као имитативни наставак терора који је са собом донела Француска револуција. То је та иста тежња да се страхом мења воља људи и да се њиме обезбеди лакоћа прихватања политичких промена.

Ал Каидине мреже и да је њен тероризам религиозног карактера.

Истина је да је тероризам ОВК националистичко-сепаратистички, а то што има примесе религијског није ни издалека било довољно да би се та оцена променила. Увек треба полазити од главног циља, а главни циљ ОВК није био стварање верске државе, већ државе Албанаца. Међутим, сада многи бивши чланови ОВК трговином дрогом све више продубљују везе са исламистичким терористима, па и са Ал Каидом. Они ће бити главна опасност не само за Србе већ и за све људе са Запада, па и за све умерене Албанце. Међутим, политичка збивања су таква да то није сада у првом плану, иако ће једног дана скоро сигурно бити. Ствари ће се почети мењати са променом ситуације у Ираку и, нарочито, у случају радикализације односа Запада са Ираном. Од свега тога ће зависити и интензитет исламистичког екстремизма и тероризма, који је сада још у повоју и на Космету, и на југу Србије и у Рашској области.

Рекли сте, једном, да Вам се још од времена када сте почели да се бавите том темом, чинило да је човек биће насиља и биће страха. Након многог животног, професорског, научног искуства, које вас је у међувремену оплеменило, да ли вам се и даље исто чини?

— Човек је биће препуно супротности. Он може да почини и најбоље и најгоре ствари на свету, а да понекад ни сам не зна зашто, или бар то други не могу савсим да објасне. Када сам почео да истражујем насиље, био сам антрополошки оптимиста и веровао сам да је крај насиља могућ. Сада знам да то противречи људској природи. Својевремено је Макијавели рекао да је сваки човек само пола човека, а да је пола звер. Мислим да је погрешно и да је човек знатно више звер него што је човек. Довољно је само погледати развој цивилизације и видети да, што је човек више говорио о миру, више је водио рат и чинио насиље. Тероризам 21. века ће, нажалост, по свему судећи то такође потврдити. ■

Снежана ЂОКИЋ
Снимео Л. КЛИКОВАЦ